

ซากุระ = กับ คนญี่ปุ่น

"ธรรมเนียมเดิมกนิชาติชนซากุระที่ไม่เหมือนใคร"

กนิษฐา มัทชอุระ

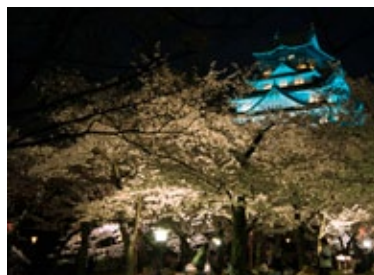
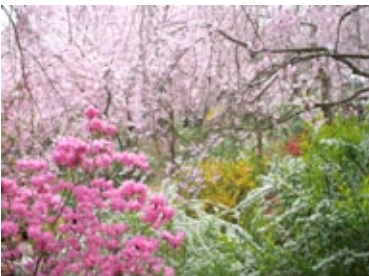

ดอกบ๊วย

และดอกท้อทยอยบานงดงามตามลำดับเมื่ออากาศเริ่มอบอุ่นขึ้นในเดือนมีนาคม แต่ดอกไม้ที่คนญี่ปุ่นทุกคนเฝ้ารอกองใจฤดูใบไม้ผลินี้ไม่มีดอกไม้ใดๆ จะมาทดแทนซากุระ ได้ จากพยากรณ์ของกรมอุตุนิยมวิทยาในปี 2015 นี้ ซากุระในภูมิภาคคิวชู คันไซ และคันโตจะเริ่มบานกันตั้งแต่วันที่ 23-28 มีนาคม โดยจะบานเต็มที่ในราวต้นสัปดาห์แรกของเดือนเมษายนก่อนที่จะร่วงโรยไปภายในเวลาสองสัปดาห์หลังจากแรกบาน

ทุกปี และทุกแห่งที่มีวัดชั้นซากุระบานเรียงราย ผู้คนจะพากันไปจับจองพื้นที่ใต้ต้นซากุระเพื่อปูเสื่อปูผ้าแต่นั้นๆ หากเป็นวันเสาร์อาทิตย์คงจะเป็นกลุ่มครอบครัว และนักวิ่งนักศึกษาก็ชอบวิ่งไปกินหรือไปร้องรำทำเพลงกันช่วงกลางวัน หากเป็นวันธรรมดาอีกสักวันจะเป็นกลุ่มของพนักงานบริษัทใกล้ๆ ที่มาดื่มชากินกันรอบดึก ไม้ว่าจะเป็นกลุ่มมิดู เด็กเล็ก คนหนุ่มคนสาว หรือคนชรา ทุกคนอุสมุกเพลิดเพลินกับช่วงเวลาดังกล่าวมาก จึงในวันที่มีลม(แรงมาในช่วงที่ซากุระบานเต็มที่) กลับซากุระสีจาวออกชมพูจะปลิวโถวระจิบระจิบบางจี๊ดแสงแดดอ่อนๆ ดูงดงามจากที่จิมเคือนิดๆ

◀ โอมิโระ ซากุระ เป็นซากุระดอกสีขาวขนาดใหญ่ ต้นเตี้ยติดพื้นดิน พบมากที่วัดนินนะจิในเกียวโต

1	2
3	4

1. ซากุระพันธุ์ย้อยที่สวน Haradani-en ในเกียวโตมักบานพร้อมกับกุหลาบพันปีและดอกไม้อื่นๆ ทุกคนไปที่นี้ครั้งแรกมักจะร้องอุทานด้วยความประทับใจกับภาพดอกไม้ในสวนที่เหมือนภาพในนิทาน
2. ซากุระพันธุ์โสะทะเลที่โรงกษาปณโอบุซึกา ดอกลม สีขาวออกชมพูอ่อนๆ ดูอ่อนช้อยงดงามมาก พบครั้งแรกเมื่อสามปีที่แล้ว หลังจากนั้นมาก็ไม่ทันช่วงที่มีน้บานเลย
3. นะริฮิระ-ซากุระเป็นซากุระพันธุ์โสะโตะอีกัง อายุกว่า 300 ปีที่วัดเล็กๆ แห่งหนึ่งในเกียวโต
4. ผู้คนพากันไปดื่มกิน และร้องรำทำเพลงใต้ต้นซากุระยามค่ำ แม้อากาศจะเย็นๆ ที่สวน Nishinomaru-teien ใกล้ปราสาทโอซาก้า

5

6

7

ซากุระเป็นไม้ผลัดใบที่มีถิ่นกำเนิดแถบเทือกเขาหิมาลัย และแพร่ไปยังประเทศทางด้านเหนือของโลก เช่น อเมริกา แคนาดา จีน เกาหลี และญี่ปุ่น สำหรับในญี่ปุ่นนั้นพบได้ทั่วประเทศนับตั้งแต่โอกินาวาขึ้นไปจนถึงฮอกไกโด แต่จะแตกต่างกันเล็กน้อยตามสายพันธุ์ ซึ่งว่ากันว่ามียาว 400 ชนิด พันธุ์ที่เติบโตเองตามธรรมชาติในญี่ปุ่นมีด้วยกัน 5-7 พันธุ์ บางพันธุ์ เช่น อะโอะโตะอิซังซึ่งเป็นพันธุ์ย่อย ดอกเรียวยาว แผ่กิ่งก้านใหญ่โตอายุยืนยาวถึงพันปี และบางพันธุ์เช่นฟูตังซากุระก็เริ่มบานตั้งแต่เข้าฤดูใบไม้ร่วงไปจนถึงราวปลายมีนาคม แต่พันธุ์ที่มีชื่อเสียง และเป็นพันธุ์มาตรฐานที่กรมอุทยานวิทยาญี่ปุ่นใช้เป็นต้นแบบในการพยากรณ์การบาน คือ พันธุ์โอะซะมะเอะอิยะชิโนะซึ่งเป็นพันธุ์ที่ถูกผสมขึ้นใหม่โดยเกษตรกรสวนดอกไม้ที่หมู่บ้านโอะซะมะเอะอิโกะใกล้ๆ กรุงอะโตะในปลายอะโตะ - กลางเมจิ เอกลักษณะอยู่ที่ดอกสีขาวออกชมพู กลีบเดี่ยวปลายหยัก 5 กลีบ ใบจะไม่ผลัดจนกว่าดอกจะร่วงไปเกือบทั้งหมดทำให้ดูเป็นพุ่มใหญ่ปกคลุมไปทั่ว มีหน้าตาและเริ่มบานเหมือนกันหมด ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน คืออุณหภูมิสูงสุดเกินกว่า 10 องศาขึ้นไป อุณหภูมิต่ำสุดไม่ต่ำกว่า 4 องศา

ผู้เชี่ยวชาญด้านดอกไม้อธิบายเหตุผลที่ทำให้ซากุระได้รับความสนใจจากผู้คนมากกว่าดอกไม้อื่นๆ ว่ามาจากการที่ซากุระเป็นสัญญาณแห่งการมาเยือนของฤดูใบไม้ผลิ และยังคงตรงกับจังหวะที่นักเรียนนักศึกษาสิ้นสุดปีการศึกษาเก่ากำลังจะเริ่มปีการศึกษาใหม่พร้อมๆ กับช่วงเวลาที่หนุ่มสาวเริ่มเข้าทำงานกันด้วย ทำให้ซากุระเป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งก้าวใหม่ของชีวิต สีชมพูอมขาวอ่อนโยนของกลีบดอกก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ซากุระเป็นดอกไม้ที่ให้ความรู้สึกพิเศษ และเหนือสิ่งอื่นใดความที่อายุการบานของมันสั้นเพียงไม่ถึงสองสัปดาห์ก็ร่วงโรยไป อีกทั้งยามโรยปลิวไปตามสายลมกลบพื้นดินหรือผิวน้ำเป็นสีชมพูหม่นก็ยังสวยงามนี่เองที่ทำให้คนญี่ปุ่นถูกใจมันเป็นพิเศษ ยกที่จะหาดอกไม้อื่นมาทดแทนได้ บางคนยังบอกด้วยว่าอายุอันแสนสั้นของซากุระเสมือนดังชีวิตคนเราที่พลิกผันได้ง่ายๆ ไม่มีอะไรยั่งยืน ความงามของซากุระจึงซ่อนอารมณ์หดหู่เล็กๆ ที่มีในจิตใจลึกๆ ของคนญี่ปุ่นไว้

ไม่ว่าคนญี่ปุ่นทั่วไปจะเข้าใจ เหตุผล อารมณ์หรือปรัชญา ที่ซ่อนเร้นอยู่ในความงามของดอกซากุระสักเพียงใดก็ตาม ปีแล้วปีเล่าทุกครั้งซากุระบาน พวกเขา ก็พากันไปดื่มกินร้องรำทำเพลงกัน

5. ซากุระกับแมคโดนัลด์ที่วัดอะซะคะระ จังหวัดนารา หนึ่งในวัดโปรดของผู้เขียน
6. ซากุระพันธุ์ย่อยหน้ากุฏิพระสงฆ์ที่สามารถถ่ายให้เห็นตัวโบสถ์บนเขาของวัดอะซะคะระได้
7. หนุ่มสาวพากันดื่มกิน และเดินเที่ยวชมซากุระที่สวนสาธารณะริมแม่น้ำซากุระวะ เมืองนิชิโนะมียา

ได้ต้นซากุระอย่างสนุกสนาน ธรรมเนียมดังกล่าวไม่พบในประเทศใดๆ ไม่ว่าจะมีดอกไม้อื่นหรือมีทิวแถวซากุระก็ตาม

ธรรมเนียมชมดอกไม้ของญี่ปุ่นแต่ดั้งเดิมได้รับการถ่ายทอดมาจากชาวจีนที่นิยมชมดอกไม้ แต่ก็ไม่ได้มีการดื่มกินได้ต้นแต่อย่างใด จะมีก็แต่ชมความงาม นำมาเขียนเป็นภาพหรือเป็นกลอน เป็นเพลง จะเห็นได้จากเพลงโบราณ “มันโยชู” ในสมัยนารา (ค.ศ. 710-794) ที่พบว่ามีการชมนกขลุ่ยปรากฏมากกว่าซากุระนับจำนวนไม่ถ้วน การชมซากุระนั้นเพิ่งจะมาปรากฏในสมัยเฮอันราวคริสต์ศตวรรษที่ 9 นี้เองเมื่อข้าราชการบริหารในราชสำนักญี่ปุ่นปลูกต้นซากุระข้างศาลในพระราชวังทั้งชาย และชาวสองต้นแทนต้นขลุ่ยที่ล้มตายไป ศาสตราจารย์ชิระสะตะ โยชิฮิโรผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมญี่ปุ่น และยังเป็นผู้แต่งหนังสือเรื่อง “ซากุระกับคนญี่ปุ่น” วิเคราะห์ว่าช่วงดังกล่าวคือจุดเปลี่ยนที่สำคัญของวัฒนธรรมญี่ปุ่นจากที่เคยรับอิทธิพลจากจีน และเกาหลี หันมาวิวัฒนาการสร้าง “ความเป็นญี่ปุ่น” ขึ้นมาทีละเล็กละน้อย

ชิระสะตะได้ยกบทเพลงของอะริฮาระ โนะ นะริฮาระ ชุนนางและราชบัณฑิตชั้นสูงในสมัยเฮอัน (ค.ศ. 794-1185) ในหนังสือนิยายเพลง “อิเซะ โมะโนะนะกะระริ” ซึ่งมีบทเพลงที่โด่งดังเกี่ยวกับซากุระที่ว่า “โยะโนะนะกะระริ ทะอะเตะ ซากุระโนะนะกะระริสะวะ สะรุโนะโคะโคะโรวะนะโอะโคะคะ ควะมะชิ” แปลเป็นความได้ว่า “อยากเห็นซากุระบานตลอดทั้งปี แต่น่าเสียดายที่มาร่วงโรยไปซะ หดหู่เว้งว้าง หากโลกนี้ไม่มีซากุระหัวใจฉันคงไม่ป่วนป่วนเช่นนี้” บทเพลงดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสำหรับขุนนางญี่ปุ่นในสมัยนั้น ซากุระให้ทั้งความรู้สึกชื่นชอบ และหดหู่ไปพร้อมๆ กัน

สำหรับการดื่มกินได้ต้นซากุระของคนญี่ปุ่นในทุกวันนี้ นั้นชิระสะตะยกเอาคำอธิบายของโอะโตะโอะริ โนะริโนะระหม่อริกาโรค และนักภาษาศาสตร์สมัยอะโตะมาสรุปว่าน่าจะมาจากธรรมเนียมของ

ชาวไร่ชาวนาตั้งแต่เริ่มปลูก และเก็บเกี่ยวข้าว พวกเขาจะไปรวมตัวกันได้ ต้นซากุระเพื่อฉลอง “ฤดูใบไม้ผลิ” โดยเชื่อกันว่าเมื่อซากุระเริ่มบาน เทพเจ้าจะลงมาเยี่ยมเยือน จึงต้องร้องรำทำเพลงเชื้อเชิญ และวิงวอน เทพเจ้าอำนวยการให้ปีนั้นๆ ทำไร่ ทำนาได้ผลอุดมสมบูรณ์ ธรรมเนียมดังกล่าวได้แพร่หลายไปยังนักรบ และผู้คนจำนวนมากในเวลาต่อมา จะเห็นได้จากภาพวาดประดับฝาผนังในสมัยมูโรมะจิ (ค.ศ.1336-1573) ที่มีรูปผู้คนร้องรำทำเพลงชมซากุระกัน และยิ่งเมื่อโยชิซึเนะ โชกุนคนที่ 8 ในตระกูลโทกุกะวะมีบัญชาให้คนปลูกต้นซากุระที่ซานกรุงอะโตะสร้าง แหล่งเที่ยวชมซากุระขึ้น ธรรมเนียมดังกล่าวก็ได้หยั่งรากลึกลงในสังคม ญี่ปุ่นมาจนทุกวันนี้

ชิระฮะตะยังเชื่อว่าธรรมเนียมการชมซากุระกันอย่างเอิกเกริก ในสมัยเอะโตะนี่ เป็นทั้งนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจ และยังเป็นปัจจัยกระตุ้นให้มีการพัฒนาวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นในเวลาต่อมา เริ่มจากการประดิษฐ์ประดอยอาหารให้มีสีสันรูปร่างงดงาม มีการปั้นถ้วยชามลงรักลงยา มีละครคนบู๊ ละครโนห์ ละครหุ่นบุนรักุ ภาพเขียนประดับฝาผนัง วรรณกรรม การละเล่น และวัฒนธรรมอื่นๆ อันเป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นเป็นลำดับ หรืออีกนัยหนึ่งธรรมเนียมการชมซากุระเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นที่สำคัญของ “ความเป็นญี่ปุ่น” ในทุกวันนี้

จะว่าไปแล้ว การที่เด็กเล็กคนหนุ่มคนสาวผู้เฒ่าผู้แก่มารวมตัวกันร้องรำทำเพลงตีไม้กัน แสร้งความรู้สึกร่วมกันได้ต้นซากุระด้วยอารมณ์ ตื่นเต้นเร้าใจปีแล้วปีเล่าในตัวของมันเองก็คือ “ความเป็นญี่ปุ่น” ในสายตาของคนต่างชาติด้วย

แหล่งชมซากุระที่มีชื่อเสียงในคันไซ

1) *Yoshino-yama* เทือกเขาดันกำเนิดซากุระป่าในจังหวัดนาร่า ในอดีต ฮิเดะโยชิเจ้าเมืองโอซากาก็ค่อยยกกระบวณไปชม ทุกๆ เดือนเมษายนเมื่อซากุระเริ่มบาน จะมีผู้คนหลังไหลมาชมกันมากมาย โดยซากุระที่นี่จะเริ่มบานจากตีนเขา กลางเขา ไปจนถึงบนเขาตามลำดับ ทำให้ช่วงเดือนเมษายนสามารถชมได้ทั้งปี เดินทางโดย Kintetsu Yo-

8. ซาซะเบะ-ซากุระที่โรงศพโอบิซากากา ดอกจะแน่นเบียดกันจนแทบมองไม่เห็นกิ่ง

shino Line ไปลงสุดสายแล้วต่อรถเมลล์

2) *โรงศพโอบิซากากา* สถานที่ชมซากุระพันธุ์กลีบซ้อนกว่า 130 ชนิด ราว 550 ต้น โรงศพโอบิซากากามีธรรมเนียมเปิดให้ผู้คนเข้าชมได้ฟรีราวหนึ่งสัปดาห์เมื่อซากุระเริ่มบาน กำหนดเปิดให้เข้าชมจะแตกต่างกันไปตามปี ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ราวกลางเดือนเมษายน เดินทาง 10 นาทีจากสถานี Tenmanbashi / Tanimachi Line

3) *สวน Ninomaru-teien ใน Osaka Castle park* ซากุระพันธุ์โตะเมะฮิโอะชิโนะราว 600 ต้นจะบานสะพรั่ง เปิดให้เข้าชมได้ทั้งกลางวัน และกลางคืน เดินทาง 10 นาทีจากสถานี Tanimachi 4 Chome / Tanimachi, Chuo Line

4) *สวน Haradani-en* เกียวโต สวนซากุระของเอกชนที่มีซากุระพันธุ์ย้อยสีชมพูสดเป็นหลัก ช่วงกลางเดือนเมษายน ซากุระจำนวนหลายร้อยต้นที่นี่จะบานพร้อมกันหมดงดงามเสมือนโลกในเทพนิยาย ค่าเข้าชมแตกต่างกันแต่ช่วง ช่วงพีคจะราว 1500 เยน เดินทางด้วยแท็กซี่ราว 10 นาทีจากสถานี Kitaoji / Kyoto Subway

5) *ศาล และวัดต่างๆ ในเกียวโต*

